

Чорнобай П.

ДО ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ ТРАДИЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ГІРНИЧОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Національний гірничий університет має багато славних традицій. Серед них і ті, які почали формуватися ще на початковому етапі його існування. До таких відноситься і традиція мати свого святого покровителя і день храмового свята церкви Інституту використовувати для підвищення патріотизму, виховання любові до свого навчального закладу, а також для вирішення різноманітних питань корпорації гірничих інженерів.

Щодо визначення святого гірників є дослідження гірничого інженера М.П. Версілова, яке вийшло друком у «Горном журнале» у 1905 році і було присвячене сторіччю заснування церкви Гірничого інституту [2, с. 412–419]. Саме в цій статті автор робить ретельний аналіз виникнення цього свята гірни-

ків, описує повний інтер'єр церкви при Петербурзькому гірничому інституті. Святкуванню гірничими інженерами дня їх покровителя на Півдні України присвячені замітки, вміщені у друкованому органі З'їзду гірничопромисловців Півдня України «Горнозаводской Листок» (далі – ГЗЛ) [3-7].

На основі заміток та публікацій у «Горнозаводском Листке» спробуємо з'ясувати, хто є небесним покровителем гірників та показати, як гірничі інженери Півдня України відзначали цей день.

Гірничий інженер М.П. Версілов, у своєму повідомленні писав: «19 января, день памяти Макария Египетского, – храмовый праздник церкви Горного института, – есть в то же время и праздник русских горных инженеров. Во многих уголках нашей родины справляется он в тесных кружках бывшими питомцами института, а в Петербург, кроме того, большинство здесь живущих или случайно к этому дню приехавших инженеров считают своей обязанностью быть у обедни в церкви своей Alma Mater» [2, с. 412]. Далі автор подає відомості, яким чином Макарій Єгипетський був визначений небесним покровителем гірників: «Основанное при Императрице Екатерине II, 21 октября 1773 года, Горное училище своей церкви не имело. По мысли графа А.А. Мусина-Пушкина, при министре финансов графе А.И. Васильеве, Училище было преобразовано в Горный кадетский корпус, проект устава которого сенатором, генералом от артиллерии Алексеем Ивановичем Корсаковым, бывшим в это время президентом Берг-Коллегии и управляющим Горным училищем, был представлен Императору и удостоился Высочайшего утверждения 19 января 1804 года. В этом уставе в § 44, было сказано следующее: «для вящего утверждения воспитанников в законе веры, предмета столь священного и необходимого, учредить и содержать впредь в Горном кадетском корпусе церковь нашего исповедания, в священнослужители коея определять из учёных священников, которому преподавать наставление закона и в классе, ровно содержать при церкви и потребных причетников» [2, с. 413]. Залишилося не вирішеним тільки одне питання на честь кого буде відкрито церкву. М.П. Версілов подає наступні відомості: «Сначала не знали, во имя какого святого освятить её, но затем решили посвятить её Макарию Египтянину, память которого празднуется 19 января – день утверждения устава горного кадетского корпуса и ходатайства об открытии церкви. Ровно через год, 19 января 1805 года, при директоре Корпуса, генерале от артиллерии А.И. Корсакове, церковь была открыта и освящена митрополитом Амвросием» [2, с. 413].

Щодо зборів гірничих інженерів на Півдні України, то вперше на сторінках ГЗЛ згадується про таку зустріч у 1890 році, коли у Харкові 19-го січня був організований, на зразок петербурзького, товариський обід, на якому були присутні всі проживаючі в місті гірничі інженери [3, с. 608].

З кожним роком географія проведення товариських обідів на день преподобного Макарія Єгипетського тільки розширювалася. За 1892 рік ГЗЛ подає відомості, що вперше зустріч гірничих інженерів відбулася у місті Юзівка. В ГЗЛ повідомлялося: «19-го января в день Макария, нашего институтского праздника, горные инженеры центральной части Донецкого бассейна собрались в Юзовке. Собравшихся инженеров было 20. Был устроен товарищеский обед; во

время которого были сказаны речи, касавшиеся местного горного дела. Д.И. Иловайский указал на особенность пластов каменного угля, требующих уже теперь значительных по глубине шахт, несмотря на недавность горного дела. Л.Г. Рабинович обратил внимание на научный горный материал, который совместными усилиями может быть собран и может дать дальнейший ход горному делу. И.М. Середонин указал на драгоценную природу каменного угля, на истощаемость его запасов и на важное поэтому значение правильности каменноугольных разработок; далее он отметил трудность оценки работ горных инженеров и необходимость для них образования общества. М.К. Козлов прочитал письмо от одного из самых старых местных горных деятелей, приветствовавшего первое в этом месте собрание русских горных инженеров в день 19-го января». Також у повідомленні наводилися дані про міста які обмінювалися в цей день вітальними телеграмами. Не оминули увагою і Катеринослав: «Были посланы телеграммы с поздравлениями и пожеланием развития горного дела – в горный институт, в Катеринослав, в Харьков, Новочеркасск и в Екатеринбург. Поздравительные телеграммы получены из Екатеринослава, Харькова, Новочеркасска, Луганского завода, Деконовки, Горловки, с Попасной и с завода г. Пастухова, с самыми горячими пожеланиями процветания горного дела и единения горных инженеров на пользу своей родины» [4, с. 1182].

Гірничі інженери намагалися не тільки проводити зустрічі, але й сприяли спорудженню церков імені свого заступника у тих містах, де вони працювали. Так, 23 травня 1893 року на Грушевському руднику І.С. Кошкіна місцевим духовенством було закладено церкву на 1000 чоловік в честь преподобного Макарія Єгипетського у присутності представників влади та багатьох гірничих робітників [5, с. 1549].

У 1898 році, за рік до відкриття Катеринославського вищого гірничого училища (далі – КВГУ), 19-го січня, у день преподобного Макарія Єгипетського, гірничі інженери Півдня України зібралися у декількох містах своєї діяльності, щоб відсвяткувати 125-ту річницю своєї Alma Mater, зокрема, у Харкові, Катеринославі, Юзівці, Новочеркаську та інших містах. У Харкові гірничі інженери зібралися під керівництвом відомого промисловця, голови З'їзду Гірничопромисловців Півдня України Аполлона Федоровича Мевіуса. На цьому зібранні у дружній бесіді були підняті та обговорювалися немало цікавих професійних питань. Загальним бажанням було установити більше єднання між розкиданими по всій Росії товаришами, яким були надіслані вітальні телеграми у найбільші гірничі центри, де збиралися у цей день відсвяткувати своє професійне свято колишні вихованці Петербурзького гірничого інституту. У Катеринославі, між іншим, було вирішено вітати один одного словами «Бог в поміч», подібно до того, як німецькі гірники вітаються словом «Glückauf» [6, с. 3231].

1899 рік знаменний для Катеринослава відкриттям Вищого гірничого училища. Вже у перший рік існування училища у 1900 році 19 січня відбулася урочиста зустріч гірничих інженерів Катеринослава. ГЗЛ не міг оминати увагою таку подію, зазначивши у «Хроніці» наступне: «В час дня в Соборе было совершено молебствие, а вечером все, в числе 23-х человек, собрались за обедом в клубе, было произнесено много тостов за процветание Горного института

и нового рассадника горного знания – Екатеринославского высшего горного училища, за горное дело и его деятелей». Як і будь-яка зустріч такого роду, ця супроводжувалася відправленням телеграм у міста, де збиралися гірничі інженери. Також на цьому обіді за ініціативою начальника Південного гірничого управління Івана Ілліча Зеленцова вирішувалося питання про відкриття Катеринославського відділення Товариства гірничих інженерів. Визначено, що потрібно клопотатися про це у столиці у Товаристві гірничих інженерів [1, с. 4156].

Коли вже було відкрито Катеринославське вище гірниче училище, у день Петербурзького гірничого інституту у 1901 році, на урочистому обіді у Харкові обговорювалося питання про збір пожертв на створення ікони преподобного Макарія Єгипетського для КВГУ, щоб довести до виконання бажання багатьох гірничих інженерів Півдня імперії, від імені яких найстарший на Півдні гірничий інженер Володимир Олександрович Вагнер, під час закладки будівель КВГУ, прохав у Міністра землеробства та державного майна дозволу піднести ікону преподобного Макарія Єгипетського та освятити майбутню церкву Училища на честь цього святого, який є покровителем Петербурзького гірничого інституту [9, с. 4770]. Таким чином, планувалося відкриття церкви на честь Макарія Єгипетського у Катеринославському вищому гірничому училищі. Але, напевно, брак коштів та близькість Преображенського собору завадили будівництву та відкриттю цієї церкви.

З 1901 року у КВГУ вже стає традицією – у день преподобного Макарія Єгипетського влаштовувати зібрання. Так, того року зібралось близько 30 інженерів. На сторінках ГЗЛ особливу увагу приділено телеграмі, яку отримали інженери Катеринослава від бакинських колег. На урочистих зборах її особисто зачитав директор КВГУ С.М. Сучков: «Бакинские горные инженеры в традиционный день Святого Макария поздравляют воспитателей и воспитанников нового рассадника горных знаний с горным праздником, от души желают, чтобы старые горные традиции одушевляли и питомцев нового горного заведения» [9, с. 4771].

Починаючи з 1902 року в середовищі гірничих інженерів активізується обговорення питання про відкриття Катеринославського відділення Товариства гірничих інженерів. Вже 1 жовтня відбулися перші загальні збори із попереднім записом до товариства 33 чоловік, а на зборах були присутні 16. Учасники зборів ухвалили, що офіційне відкриття Товариства відбудеться 1 січня 1903 року, а до цього триватиме організаційний період. Як зазначив у своїй промові на першому засіданні Товариства екстраординарний професор КВГУ Олександр Митрофанович Терпигорєв, Катеринославське відділення ставить за мету збирати відомості від гірничих інженерів краю про роботу шахт, різних шахтних приладів і робити систематизацію і опублікування цих даних [10, с. 5817]. На першому засіданні було заплановано збиратися не менше одного разу на місяць.

Вже на першому річному зібранні Товариства гірничих інженерів 19 січня 1903 року, яке відбулося в приміщенні КВГУ. До початку зборів було відправлено молебен викладачем православного богослов'я о. Дмитром Страховським. Зібралось на засідання 32 гірничих інженери – як місцевих, так і приїжджих. За звичаєм, були відправлені вітальні телеграми у промислові міста краю, де було багато гірничих інженерів. Після цього почали вирішувати актуальні професійні

питання, зокрема, говорилося про пожежу на Анненському руднику міста Успенська. Членами Товариства в основному були викладачі КВГУ, такі як: С.М. Сучков, О.М. Терпигорев, П.Г. Рубін, М.Й. Лебедев, В.О. Гуськов, М.М. Гогоцький [8, с. 5980-5981].

Вже у наступні роки інформація про професійне свято гірників на сторінках ГЗЛ обмежується коротким повідомленням «19-го января в Харькове, Екатеринославе, Новочеркасске, Лозово-Павловке и других местах нашего юга состоялись по обычаю прежних лет товарищеские собрания горных инженеров» [7, с. 6598].

Таким чином, гірничі інженери, мали свого небесного покровителя – Макарія Єгипетського. Він був особливо дорогим для гірничих інженерів, які закінчували Петербурзький гірничий інститут. Після відкриття КВГУ гірничі інженери намагалися впровадити його традиції у своєму навчальному закладі, і навіть ставили питання про відкриття церкви при Училищі. Щорічно влаштовували святкові обіди. Такі святкування, котрі ставали хорошою традицією, сприяли зміцненню корпорації гірничих інженерів Півдня України, випускників КВГУ-КГІ. Окрім того, вони мали і практичні наслідки, оскільки під час святкувань часто вирішувалися, чи, принаймні, піднімалися важливі питання розвитку гірничої промисловості, пропаганди науково-технічних знань, діяльності Товариства гірничих інженерів. На жаль, зараз молоді гірники не знають своїх традицій, зокрема, звичаю під час іспиту, контрольної, лабораторної звертатися до свого святого і просити: «Преподобный отче Макарие, моли Бога за нас».

Примітки:

1. 19-е января в Екатеринославе // Горнозаводской Листок (далі – ГЗЛ). – 1898. – № 4. – С. 4156.
2. Версилов Н.П. По поводу столетия церкви горного института // Горный журнал. – 1905. – № 6. – С. 412–419.
3. ГЗЛ. – 1890. – № 3. – С. 608.
4. ГЗЛ. – 1892. – № 3. – С. 1182–1183.
5. ГЗЛ. – 1893. – № 11. – С. 1549.
6. ГЗЛ. – 1898. – № 3. – С. 3231.
7. ГЗЛ. – 1904. – № 5. – С. 6598.
8. Годовое собрание членов Екатеринославского отделения Общества горных инженеров // ГЗЛ. – 1903. – № 4. – С. 5980–5981.
9. День Св. Макария Египетского // ГЗЛ – 1901 – № 3–4 – С. 4770–4771.
10. Собрание членов Екатеринославского отделения Общества горных инженеров // ГЗЛ. – 1902. – № 20. – С. 5817–5818.